מוטיבים שיעיים בהתקפותיו של המשטר האיראני בממד הסייבר

פעולותיה של איראן לשלב בין עקרונות השיעה לבין סביבת הסייבר ומאפייניו הוכתרו בהצלחה. מבחינתו של המשטר האיראני ממד הסייבר מאפשר להשקיע מינימום אמצעים כדי להראות כי הוא "המטרייה הרוחנית" המגִנה על עדת המאמינים השיעים

"המהפכה הירוקה" באיראן, 2009. נוסף על השיקולים והאינטרסים הגיאופוליטיים, מושפעת המערכה בסייבר שמנהלת איראן נגד אויביה מתפישות תרבותיות, ומהנרטיביים השיעיים שעל־פיהם פועלת איראן מאז המהפכה האסלאמית

רס"ן (מיל') אופיר איתן, קצין אמ"ן לשעבר, מנהל צוות הגנת סייבר בתאגיד פיננסי, בעל תואר שני בהיסטוריה של המזרח־התיכון

באוגוסט 2009 קרא מפקד משמרות המהפכה של איראן, מוחמד עלי ג'עפרי, לנקוט מאמצים מקיפים בכל תחומי החיים כדי להיאבק באיומים "הרכים", כלומר, הסייבר, הניצבים בפני הרפובליקה האסלאמית. ג'עפרי הדגיש את החשיבות של המערכה הזאת ליציבות המשטר: "התמודדות עם איומים 'רכים' בכל תחומי התרבות, הכלכלה, הפוליטיקה והחברה, היא הצורך החשוב ביותר של מערכת השלטון. כוחות הבסיג' (כוחות גיסות ההתנגדות - מיליציה הפועלת תחת חסותו של המשטר האיראני) הוצבו על־ידי המנהיג העליון של המהפכה האסלאמית, איתאללה סיד עלי ח'אמנהאי, כדי להילחם באיומים ליציבות השלטון ברפובליקה האסלאמית באמצעים 'רכים'".[1]

מאז "המהפכה הירוקה" ב־2009, בעקבות ניצחונו של מחמוד אחמדינז'אד, הגדיל המשטר האיראני את היקף המשאבים והגביר את מעורבותו בממד הסייבר - זאת מתוך ראייתו שמדובר באיום משמעותי על יציבותו מבית. יתֵרה מזו, זירת הסייבר משמשת את המשטר גם במגוון נרחב של מאבקים בין־לאומיים, לרבות כאמצעי להרתעה ולהפעלת עוצמה "רכה" במסגרת סכסוכים, למשל, מול המערב ומדינות המפרץ. בעיני המשטר, איום הסייבר מחבר בין האיום הפנימי לאיום החיצוני, שכן לשיטתו, אויביה של איראן משקיעים מאמצים בממד הסייבר כדי לערער את יציבותו.[2]

נוסף על השיקולים והאינטרסים הגיאופוליטיים, מושפעת המערכה בסייבר שמנהלת איראן נגד אויביה מתפישות תרבותיות, ומהנרטיבים השיעיים שעל־פיהם פועלת איראן מאז המהפכה האסלאמית. דפוסי הפעילות מעידים על כך שקיימת סינרגיה בין מאפייני הלוחמה בממד הסייבר, לבין המוטיבים השיעיים והמהפכניים.

במאמר הזה ננתח את הדיווחים בכלי התקשורת האיראניים, וכן את ההתבטאויות של בכירים איראנים בנוגע לממד הסייבר. ניתוח הממצאים מתייחס לשלושה מוטיבים שיעיים מרכזיים - התקיה המסורתית, דאר אל־אימאן ודאר אל־אסלאם המהפכני.

תקיה טכנולוגית

אחד המוטיבים התרבותיים המזוהים ביותר עם כל זרמי השיעה בכלל, ועם השיעים האיראנים מן הזרם התרי־עשרי (הזרם המרכזי בשיעה) בפרט, הוא העיקרון הדתי של התקיה. כתוצאה מרדיפת השיעים במשך שנים רבות, התירו חכמי הדת של העדה למאמיניה לנהוג בדרכים של התחזות, רמייה, הכחשה וכדומה - כדי לשמר את הישרדותם של המאמינים, גם כאשר הדבר עומד בניגוד לאורח החיים השיעי. מתווה התקיה השתנה בהתאם לנסיבות המרחב והזמן, ובין היתר כלל אף התחזות מלאה של השיעי לסוני.[3]

עקרון התקיה משתלב באופן מיטבי עם מאפייניו של ממד הסייבר. המתארים החשאיים, השימוש במתווי זיוף והתחזות וכן מעשי הרמייה הם חלק בלתי נפרד מן העולם הקיברנטי והווירטואלי. קצרה היריעה מלפרט את כולם, ולחלופין, להעמיק במגוון האפשרויות הפתוחות בפני התוקף בסייבר.

באוגוסט 2012 הותקפו כ־30 אלף מחשבים של חברת ארמקו הסעודית - הרשת הארגונית של יצרנית הנפט הגדולה בעולם. כמה ימים לאחר מכן הותקפה גם חברת הגז הקטרית RasGas במתווה דומה. בהתקפה נעשה שימוש בנוזקה חדשה - Shamoon. לדעת מומחים, זו הייתה אחת ההתקפות ההרסניות ביותר שבוצעו נגד חברה אחת.[4]

האצבע המאשימה הופנתה כלפי איראן, וזאת לנוכח כמה ממצאים ועדויות שקשרו אותה לאירוע. בקוד הנוזקה הושתל על־ידי מפתחיה השם Wiper- כינוי זהה לזה שהופיע בקוד הרוגלה Flame, שתקפה במשך כמה שנים את מחשבי חברת הנפט הלאומית של איראן. כמו כן, הקבוצה הווירטואלית The Cutting Sword of Justice (החרב החותכת של הצדק) לקחה אחריות על ההתקפה. היא טענה שזו נעשתה בתגובה ל"פשעים" שמבצעת סעודיה במדינות שונות, בהן סוריה ובחרין, הידועות כמוקדי חיכוך בין איראן וסעודיה על מרחב ההשפעה בהן.[5]

בתחילה, חרף ההאשמות, לא דיווחה כלל סוכנות הידיעות האיראנית FARS בשפה האנגלית על הפרשייה, ולא פרסמה הכחשה או תגובה המציגה נרטיב אחר. עם זאת, בסדרת התקפות הסייבר שהתרחשו לאחר מכן, הייתה סוכנות הידיעות פעילה מאוד במסירת דיווחים לקהל הקורא אנגלית.

> מאז "המהפכה הירוקה" ב־2009, הגדיל המשטר האיראני את היקף המשאבים והגביר את מעורבותו בממד הסייבר

רק כעבור כמה חודשים מסרה FARS דיווח, שהיה מעניין ביותר. ב־10 בדצמבר 2012 האשימה הסוכנות, לא פחות ולא יותר, את משרד ההגנה האמריקני בביצוע התקיפה על חברת ארמקו. יש לציין כי החברה הזאת פרוסה בין היתר בארצות־הברית ומחזיקה חברות־בת, סניפים ונכסים שונים ברחבי המדינה. "קיימות הוכחות ועדויות המראות, שהתקפת הסייבר על חברת ארמקו בוצעה על־ידי קבוצה חיצונית [...], וניתן לומר כי הפנטגון עומד מאחוריה".[6]

מראשית ספטמבר 2012 התפרסמו בתקשורת האמריקנית דיווחים על סדרה של התקפות סייבר שנמשכה כמה חודשים, ונחשבת לנקודת מפנה ביחסי וושינגטון-טהראן בממד הזה. דווח ששירותי האינטרנט של כמה מוסדות פיננסיים אמריקניים ספגו התקפות סייבר. רוב ההתקפות בוצעו במתווה של התקפת מניעת שירות מבוזרת (DDOS - Distributed Denial-of-Service Attack). ההתקפות גרמו להפלת אתרים של מתן שירות של המוסדות האלה, ופגעו בהתנהלות המסחרית והכלכלית התקינה שלהם ושל לקוחותיהם.[7]

גורמים רבים בארצות־הברית, בהם מומחי תוכן, אנשי תקשורת וכן גורמי ממשל, האשימו את איראן במימון ההאקרים שביצעו את ההתקפה. להערכתם, זו בוצעה בתגובה לסנקציות שהוטלו על המשטר האיראני בשנה שקדמה להתקפה, והובלו על־ידי ארצות־

שר הפנים האיראני, מצטפא מחמד נג'אר (משמאל). "כיום, האויבים מנסים לנצל את אמצעי התקשורת, ובהם ערוצי לוויין שונים, רשתות וירטואליות והמרחב הקיברנטי, כדי לפעול נגד האמונות והתרבות של האומה האיראנית המוסלמית"

הברית. קבוצת האקרים בשם "לוחמי הסייבר של עז אל־דין אל־קסאם", שם בעל קונוטציה מוסלמית־סונית, לקחה אחריות על התקפת Bank of America ועל הבורסה של ניו יורק.

לטענת הקבוצה, ההתקפה בוצעה בתגובה לסרטון שהועלה בתחילת ספטמבר לאתר יוטיוב ופגע בדמותו של הנביא מוחמד.[8]

במקרה הזה לא איחרה סוכנות FARS לדווח על האירוע. לדבריה, התקפת הסייבר על המוסדות הפיננסיים בארצות־הברית החלה

> עקרון התקיה משתלב באופן מיטבי עם מאפייניו של ממד הסייבר. המתארים החשאיים, השימוש במתווי זיוף והתחזות וכן מעשי הרמייה הם חלק בלתי נפרד מן העולם הקיברנטי והווירטואלי

בסוף 2011, והסלימה במהלך 2012. לכאורה, ניתן לראות באמירה הזאת טשטוש של העדויות וסיפור המעשה, כפי שעלה בתקשורת האמריקנית, והמערבית בכלל. בנוסף, דווח על לקיחת אחריות פומבית ברשת האינטרנט של קבוצת ההאקרים. בכתבה צוין המניע של הקבוצה: "ההתקפות נעשו בתגובה לפגיעה בנביא האסלאם מחמד (עליו השלום והברכה), בסרטון ששודר באינטרנט". סוכנות הידיעות האיראנית לא חסכה מקוראיה את ההאשמות שהועלו בתקשורת האמריקנית נגד איראן, אך דאגה לציין כי "המקורות המערביים" לא הציגו ראיה אחת לכך: "מקורן של ההתקפות היה באיראן [...] אבל לא ברור אם בוצעו על־ידי המדינה, על־ידי קבוצות שעובדות עבור הממשלה, או אזרחים 'פטריוטים'. [...] המקורות שדרשו להישאר אנונימיים, בנימוק שאינם מורשים לדון בעניין, לא הציגו ראיה אחת לאמת את טענותיהם נגד איראן".[9] יממה לאחר מכן פרסמה FARS את הצהרתו מאותו היום של מפקד מערך ההגנה האזרחית בארגון משמרות המהפכה האיראני, ע'ולאם רזא ג'לאלי, שלפיה איראן לא פרצה למוסדות הפיננסיים האמריקניים. בדיווח הודגש שוב, כפי שנמסר יממה קודם לכן, כי "למקורות הביטחוניים המערביים" עדיין לא ברור אם סדרת ההתקפות בוצעה על־ידי קבלנים של המשטר האיראני או על־ידי "אזרחים פטריוטים". בהמשך צוין, כי המקורות האלה לא הציגו כל ראיה לכך שאיראן עמדה מאחורי ההתקפות. יתֵרה מזו, הסוכנות האיראנית ציטטה את התייחסותו הישירה של ג'לאלי להאשמות: "מטרתן היא לעשות דמוניזציה של איראן במרחב הקיברנטי כדי לתאר אותה כאיום גלובלי על הגנת הסייבר, ולהצדיק את התקפות הסייבר שביצעו ארצות־הברית וישראל על איראן".[10] לנוכח התגברות ההאשמות נגד איראן, העלתה סוכנות הידיעות FARS הילוך. לטענת הסוכנות, בדיווח מתחילת אוקטובר האשימה ארצות־הברית את איראן בהתקפות, כדי לקדם רגולציה שתאפשר לוושינגטון שליטה על המרחב הקיברנטי. המשך הדיווח כלל נימה אישית, תוך ציטוט הכתב "האנונימי" שעמד מאחורי הפרסום.

ההגנה על דאר אל־אימאן בממד הסייבר

בעקבות שנים רבות של רדיפות, מלחמות דת ומאבק מתמיד על שימור העדה השיעית כמיעוט בתוך הרוב הסוני, נאבקו השיעים על כל מאחז שהיו מסוגלים לשמר. לא בכדי אירן שלאחר המהפכה משקיעה כל הזמן מאמצים, בהגנה על ההישגים של המשטר האסלאמי מפני איומים מבית ומבחוץ. בעולם יש רק שתי מדינות שיעיות - אירן ואזרביג'ן שכנתה. אירן היא היחידה משתיהן המקיימת, וכופה אורח חיים דתי־שיעי בחיי הפוליטיקה והחברה. לפיכך המשטר האירני שם דגש על המוטיב השיעי של הגנה על דאר אל־אימאן (בית האמונה).

ממד הסייבר הוא זירת התכתשות נוספת, במאבק לשימור האידיאולוגיה השיעית. מנגנוני המשטר פועלים ברחבי המרחב הקיברנטי, להפצת האמונה האסלאמית על־פי ערכי המהפכה. במסגרת זו הוביל המשטר בשנים האחרונות פריצה לאתרי אינטרנט של כלי תקשורת זרים, עוינים על־פי תפישתו, ובהם "קול אמריקה" ורדיו "זמאנה". כמו כן, לאתרים ממשלתיים בארצות־הברית, במערב אירופה, בנסיכויות המפרץ ובישראל.[11]

בין אם הפריצות מתבצעות באמצעות מוסדות המשטר, ובין אם על־ידי גורמים פרטיים, הן חלק מן המאמצים שעושה המשטר לקדם מאבק תרבותי נגד המערב. כך לדוגמה, דיווחה סוכנות FARS ב־11 במאי 2011, כי שר המודיעין הקודם לפני עלייתו של רוחאני, חידר מצלחי, קרא לאזרחי איראן לבצע את "הפעולות הדרושות מול דף הפייסבוק שפתח משרד החוץ הישראלי בפרסית, ולהפגין בכך את רוחם המהפכנית".

בכירים במשטר מרבים להדגיש את דאגתם העמוקה מהפגיעה המתמדת, על־פי תפישתם, בתרבותה ובאמונתה של איראן כאומה מוסלמית. לדוגמה, שר הפנים האירני, מצטפא מחמד נג'אר, אמר ב־2010 לסוכנות FARS: "כיום, האויבים מנסים לנצל את אמצעי התקשורת, ובהם ערוצי לוויין שונים, רשתות וירטואליות והמרחב הקיברנטי, כדי לפעול נגד האמונות והתרבות של האומה האירנית המוסלמית. המטרה - לשנות את האמונות והערכים של הצעירים שלנו".[12] בדומה לכך, הממונה על התרבות באוניברסיטת לורסתאן, שבמערב המדינה, מחמד־רזא ח'ודאי, הגדיל לעשות כאשר קבע פרס של 10 מיליון ריאל - לסטודנטים שיצליחו לפרוץ למערכות מחשב של גורמים "בלתי ערכיים" ולהשביתן. "היום האויב פועל נגד הערכים האלוהיים בתחום המלחמה הרכה", הסביר ח'ודאי. "אנו מתמודדים היום מול תרבות מערבית פראית". בנוסף ביקש ח'ודאי מ"אנפורמאטיכ" - האגודה המדעית של הסטודנטים באוניברסיטה - "להעמיד בראש סדר היום שלה פריצה לאתרים הפועלים באיראן ומחוצה לה, שמפיצים ערכים לא מוסריים".[13]

אחד ממאמצי התודעה המשמעותיים שהוביל המשטר האירני, היה כאמור הפריצה לאתר "קול אמריקה" בשפה הפרסית. בהתקפה, שעליה לקחה אחריות קבוצת האקרים לא מוכרת בשם "צבא הסייבר של איראן", הושחת אתר התחנה כך שהציג בפני הגולשים רק את המסר הבא בשילוב דגלי איראן: "הוכחנו שאנחנו יכולים.[...] גברת קלינטון - האם את רוצה לשמוע מתוך ארצות־הברית, את הקול של אומות מדוכאות? העולם האסלאמי אינו מאמין ברמאות של ארצות־הברית. אנחנו קוראים לכם להפסיק להתערב בענייניהן של מדינות מוסלמיות".[14]

בפברואר 2011 הודה עלי סעידי, נציגו של חמינאי במשמרות המהפכה, שמדובר ביוזמה של הארגון הזה: "הפריצה ל'קול אמריקה' על־ידי צבא הסייבר של איראן, והשארת המסר לשרת החוץ האמריקנית באתר, משקפות את היכולת ואת הכוח של משמרות המהפכה בזירת הסייבר". סעידי הוסיף ואמר, כי ההתקפה בוצעה בתגובה לתמיכתה של ארצות־הברית ב"תנועת המחאה הירוקה", על רקע הבחירות לנשיאות באיראן ביוני 2009.[15]

המקרה הזה ממחיש את החשש העמוק הקיים במשטר האירני, מפני השתלטות גורמים במערב על ממד הסייבר. בעיני המשטר, האיום הזה קיים בכל התחומים, ולכן גם זירת הסייבר היא "אדמת מאמינים" שעליה יש לשמר ולהגן. עדות לטענה הזאת היא תשומת הלב שהקדישו משמרות המהפכה לעניין פעוט לכאורה, כמו אתר "קול אמריקה". המדובר בפריצת סייבר מן הנפוצות ביותר במרחב הווירטואלי, כלומר, השחתה של אתר שאותה ניתן לבצע בקלות יחסית, וניתן להחזיר את המצב לקדמותו בקלות רבה. למרות זאת בחרו משמרות המהפכה להשקיע בכך קשב ומשאבים תקשורתיים.

נוסף על האיום המערבי, משקיע המשטר האירני משאבים רבים במאבק התודעתי נגד האיום התרבותי רב השנים של האסלאם הסוני. בעיני איראן, האיום המוחשי ביותר של הזרם המוביל באסלאם, נשקף מסעודיה ומאמירויות המפרץ. הסמיכות הגיאוגרפית של אמירויות המפרץ לאדמתה של איראן, וכן קיומו של הזרם הוואהאבי הנָצי והאדוק שמקורו בסעודיה, מוסיפים שמן למדורת העימותים התרבותיים והדתיים בין שני הצדדים. העימות הדתי־תרבותי בין איראן וסעודיה הולך ומתחזק באמצעות כלי התקשורת,[16] ולאחר

> מאז "המהפכה הירוקה" ב־2009, הגדיל המשטר האירני את היקף המשאבים והגביר את מעורבותו בממד הסייבר

התחזקות ממד הסייבר החל העימות לגלוש גם לזירה הזאת.

אחת מקבוצות ההאקרים המפורסמות באיראן היא "אשיאנה", שהתפרסמה בעיקר על רקע התקפותיה בסייבר נגד מתנגדי המשטר בעקבות "המהפכה הירוקה". באוקטובר 2009 הכריז ראש הקבוצה, בהרוז כמאליאן, כי "אשיאנה" פועלת בשיתוף פעולה עם ארגוני המשטר, בהם גופים צבאיים. הקבוצה התפרסמה עוד לפני המהפכה, בין היתר במסגרת התקפה נגד אתרים של אמירויות המפרץ ברשת האינטרנט.

במאי 2008 הצהיר כמאליאן, כי הקבוצה פרצה לאתרים במפרץ הפרסי במחאה על כך שכינו את המפרץ "ערבי". על פניו מדובר בעוד אירוע שגרתי במסגרת העימות בין איראן וסעודיה על החזקה בנכסי המפרץ, אולם בממד הסייבר מדובר בהסלמה שבאה לידי ביטוי במעשים מעֵבר למילים בתקשורת.[17]

כמאליאן טען שהקבוצה שתלה באתרים של חברות שונות בסעודיה, באיחוד האמירויות הערביות, בבחרין, בעומאן ובעיראק, כרזה של מפת איראן שעליה הכיתוב "המפרץ הפרסי". האתר האירני תאבנאק (tabnak) מסר, כי נפרצו האתרים הבאים: אתר העיתון **אל־ח'ליג'** היוצא לאור באיחוד האמירויות הערביות; אתר ליגת

פריצה לאתר "קול אמריקה". השבועון **כוחות משמר המהפכה האסלאמית** הציג את הצעדים שעל המשטר לנקוט, לדעתו, במסגרת מדיניותו בתחום הסייבר, זאת תוך הדגשת חשיבותם של הצעדים האלה במאבק שמנהלת איראן נגד אויביה. הצעדים האלה כוללים: "הכשרת כוח מומחה ומתן תשומת לב לתפקיד שממלאות טכנולוגיות המודיעין והתקשורת בהתמודדות מול האויב"

המפרץ הערבי - ליגת הכדורגל של איחוד האמירויות הערביות; האתר של משטרת אבו־דאבי; אתר חברת הגז בעומאן ועוד.

בעבר אמר כמאליאן, כי "אשיאנה" תקפה אתרים והאביים בתור נקמה על פריצה לאתרים של האית'אללות הבכירים, עלי אל־סיסתאני בעיראק ומכארם שיראזי באיראן.[18]

ההתקפות האלה ודומות להן משקפות את המאבק הדתי והתרבותי בין השיעה האיראנית ובין הסונה, במיוחד הזרם הוואהבי, הבא לידי ביטוי גם בממד הסייבר. בזירה הבין־לאומית ובממד הסייבר, ממשיכים השיעים להגן על דאר אל־אימאן.

> בין אם הפריצות מתבצעות באמצעות מוסדות המשטר, ובין אם על־ידי גורמים פרטיים, הן חלק מן המאמצים שעושה המשטר לקדם מאבק תרבותי נגד המערב

הג'האד השיעי: מאבק על דאר אל־אסלאם באמצעות יצוא המהפכה

בניגוד לעקרונות של התקיה ושל דאר אל־אימאן, המאבק השיעי על דאר אל־אסלאם במהלך ההיסטוריה הוא תולדה של מדיניות יצוא המהפכה (צדור אנקלאב) האיראנית מאז תחילתה. ח'מיני הוביל את הזרם החדש בשיעה שצמח במאה ה־20, "השיעה האקטיביסטית", שקרא למעבר מגישה סבילה, הדוגלת בהמתנה למהדי (האמאם הנסתר, המשיח) - למתן היתר למאמינים לפעול כדי להשפיע על גורלם. לדברי ח'מיני, האנושות מחולקת לשניים - המדכאים והמדוכאים. אל־מסתזעפין (המדוכאים) השיעים, מייצגים את כלל "המדוכאים עלי אדמות". לשיטתו, על השיעים לפעול נגד המדכאים, כלומר, המעצמות, המכתיבות בעולם מערכת ערכים של כפירה ודיכוי, בין היתר במדינות מוסלמיות.[19]

המערכות של המשטר האיראני פועלות, תוך מחויבות עמוקה לעקרונות המהפכה וליצואה. ארגון משמרות המהפכה הוא הגורם הרשמי הנושא באחריות למימושה, כלומר, להובלת הג'האד השיעי של המשטר. ארגון משמרות המהפכה הוא גם הכוח המוביל את המערכה של איראן בממד הסייבר, מבין כלל מנגנוני המשטר הנוטלים חלק במאמץ.[20] הדבר מלמד על האופן שבו רואה המשטר את מיקומו של ממד הסייבר, באסטרטגיית הביטחון הלאומי - כלי נוסף במימוש יצוא המהפכה והג'האד השיעי.

אמצעי התקשורת באיראן עוסקים רבות בחשיבות של ממד הסייבר. בין היתר ניתן למצוא התבטאויות של בכירים במשטר, ואמירות של גורמי תקשורת הנוגעות במישרין לממד הסייבר ולחשיבותו. הפרסומים האלה מדגישים את הקשר בין ממד הסייבר לבין עקרון המהפכנות - בהתאם לגישת השיעה האקטיביסטית.

כך, למשל, ע'ולאם רזא ג'לאלי, הידוע בהתבטאויות בתקשורת האיראנית בנוגע לממד הסייבר, קרא במרס 2011 להאקרים נאמני המשטר להתגייס לשורותיו בתחום הזה: "אנו מקבלים בברכה את נוכחותם של האקרים, שירצו לפעול למען הרפובליקה האסלאמית מתוך רצון טוב ופעילות מהפכנית".[21] על־פי תפישתו, נוסף על השירות הלאומי ותרומתם של ההאקרים למען הרפובליקה האסלאמית, יש בכך ערך מוסף המסייע לקידום מאמצי המהפכה, שאותה חרתה איראן על דגלה.

השבועון **כוחות משמר המהפכה האסלאמית** הציג את הצעדים שעל המשטר לנקוט, לדעתו, במסגרת מדיניותו בתחום הסייבר, זאת תוך הדגשת חשיבותם של הצעדים האלה במאבק שמנהלת איראן נגד אויביה. הצעדים האלה כוללים: "הכשרת כוח מומחה ומתן תשומת לב לתפקיד שממלאות טכנולוגיות המודיעין והתקשורת בהתמודדות מול האויב, [...] הקמת מטה סייבר וגיוס האקרים מהפכניים הם צעדים ערכיים ההולמים מגמה זו".[22]

ב־8 בפברואר 2012 פורסם ב־FARS, כי במסגרת כנס סטודנטים שנערך באותו היום קרא סגן מזכיר המועצה העליונה לביטחון לאומי, עלי באקרי, לסטודנטים למלא תפקיד מפתח בתחום הסייבר: "פעילותכם בזירת הסייבר יכולה להיות יעילה ביותר, כפי שהוכח ב'התעוררות האסלאמית'. כאשר סטודנטים [איראנים] יצרו קשר ספונטני עם פעילי 'ההתעוררות האסלאמית', והשיגו תוצאות חשובות".[23]

דבריו של באקרי מעידים על מדיניותה של איראן, על רקע גלי המחאה

שפרצו בשלהי 2010 במדינות ערב ("ההתעוררות האסלאמית" על־פי הגדרת המערכת האיראנית הממסדית). במסגרת המדיניות הזאת עושה טהראן שימוש בממד הסייבר כדי להעביר את מסריה, ולקדם את האינטרסים שלה במרחב. זאת תוך ניצול חוסר היציבות במדינות ערב. סביר להניח, כי המדיניות הזאת של איראן נועדה לקדם את שאיפתה הלאומית להגמוניה אזורית. מדיניות החוץ הזאת מבוססת על המוטיבים השיעיים המסורתיים, תוך שימת דגש על חשיבות המאבק על דאר אל־אסלאם. זאת אף יותר מהחשיבות של המאבק על דאר אל־כפר (אדמות הכופרים) כלומר מדינות המערב.[24]

אחד הנדבכים המרכזיים של יצוא המהפכה במדיניות החוץ של איראן, הוא המעורבות והחתרנות נגד ריבונותן של מדינות ערב. המדובר באסטרטגיית ביטחון לאומי, המשלבת את המציאות הגיאופוליטית בת־ימינו עם עקרון היסוד השיעי, שלפיו יש להיאבק להפצת האמונה במדינות המוסלמיות. בהתאם לכך, מדיניות יצוא המהפכה כוונה מאז ומתמיד לעבר המשטרים הערביים, זאת תוך ניצול מאחזי המיעוט השיעי בכל אחת מן המדינות שאליהן חדרו קציני משמרות המהפכה. כיום, לאחר למעלה מ־35 שנים של יצוא המהפכה, המדיניות מסייעת לאיראן ליצור בסיסים אסטרטגיים נגד האיום המערבי, על שאיפתה להגיע להגמוניה אזורית במזרח־התיכון.[25]

אחת הדוגמאות הבולטות לכך בממד הסייבר, היא הקשר שקיים כנראה בין המשטר האיראני לקבוצת ההאקרים הסורית, התומכת במשטר אסד, המכונה "הצבא הסורי האלקטרוני". במשך השנים של מלחמת אזרחים בסוריה מסייעת איראן למשטר בתחומים רבים, בין היתר בתחום הלוחמה בסייבר. שיתוף הפעולה בסייבר נרקם לצורך המאבק לשמירת יציבות המשטר, אך לאחר שארצות־הברית החלה להפעיל כוח צבאי נגד משטר אסד בעקבות שימוש בנשק כימי נגד המורדים - החל ציר הסייבר האיראני-סורי לפעול גם נגד ארצות־הברית.[26]

סוכנות הידיעות רויטרס ציטטה בשלהי אוגוסט 2013 בכירים בממשל האמריקני שטענו, כי קיים ציר איראני-סורי בסייבר המהווה איום משמעותי על ארצות־הברית. ריצ'רד קלרק, לשעבר יועץ בבית הלבן לביטחון בסייבר ולמלחמה בטרור אמר: "סביר כי 'הצבא הסורי האלקטרוני' מגבש משהו בתגובה, ייתכן תוך עזרה מסוימת של קבוצות האקרים איראניות דומות". מייקל היידן, לשעבר מנהל ה־NSA (הסוכנות לביטחון לאומי של ארצות־הברית), העריך שקבוצת ההאקרים SEA ("הצבא הסורי האלקטרוני") "נראית כמו שלוחה איראנית".[27]

ב־30 באוגוסט פרסמה ה־FBI הזהרה רשמית נגד SEA. על־פי ה־FBI, ברשות הקבוצה אמצעי סייבר איכותיים, המהווים איום ישיר על ארצות־הברית. עוד דווח על מבצעי תודעה מוצלחים של הקבוצה, כמו פריצה לחשבון הטוויטר של סוכנות הידיעות האמריקנית AP, ושתילת ידיעה כוזבת בדבר פציעת הנשיא ברק אובמה, שהובילה לירידות משמעותיות בבורסה.[28]

הדוגמה הזאת משקפת הצלחה של מדיניות יצוא המהפכה, וכן את החשיבות שאיראן מייחסת לעקרון הג'האד האקטיבי. עקרון שמטרתו הרחבת מעגל דאר אל־אימאן גם לעבר דאר אל־אסלאם, למשל, לסוריה. השימוש בממד הסייבר בתור שדה קרב נגד המערב, מקבל משנה תוקף.

סיכום

בשנים האחרונות הלכו וצברו תאוצה מלחמות הסייבר. זירת ההתכתשות והמאבקים בין מדינות וארגונים, עברו למרחב הקיברנטי. לעולם הווירטואלי - בדומה לעולם הממשי - חודרים גם העימותים הדתיים והתרבותיים. במקרה של איראן, ניכרת חדירה משמעותית של מוטיבים שיעיים מסורתיים למרחב הקיברנטי. איראן משקיעה משאבים רבים כדי שהשפעתה מבחינות פוליטית, תרבותית וכלכלית, תבוא לידי ביטוי גם בממד הסייבר.

נראה שבמקרה של איראן השילוב בין עקרונות השיעה לבין סביבת הסייבר, הוכתר בהצלחה. כך, באופן המובהק ביותר, עקרון התקיה, שלפיו ניתן היתר למאמין השיעי לנקוט אמצעי רמייה והתחזות כדי לשמר את עדת המאמינים, עולה בקנה אחד עם מאפייניו של העולם הקיברנטי. במלחמות הסייבר קל מאוד להתחזות לגורמים שונים, כדי לא לחשוף את זהות התוקף. יתֵרה מזו, כאשר המשטר האיראני משתמש בכלי הסייבר כדי לתקוף בזירה הבין־לאומית, למשל, בהתקפות על סעודיה וארצות־הברית, בפני המותקפים עומד האתגר למצוא את העדויות שיוכיחו את אשמתה של טהראן.

כמו כן, לעקרון ההגנה על דאר אל־אימאן, כלומר, על ארצותיהם

כאשר המשטר האיראני משתמש בכלי הסייבר כדי לתקוף בזירה הבין־לאומית, למשל, בהתקפות על סעודיה וארצות־הברית, בפני המותקפים עומד האתגר למצוא את העדויות שיוכיחו את אשמתה של טהראן

של השיעים, נוסף נופך חדש ומודרני עם כניסתה של איראן לעידן מלחמות הסייבר. ממד הסייבר מאפשר למאמין השיעי ולמשטר האיראני לקיים את ההלכה, ללא כל צורך לסכן חיים ולהשקיע משאבים רבים.

יתֵרה מזו, ממד הסייבר משתלב היטב עם אחד העקרונות הנשכחים בהיסטוריה השיעית, שהחל לחזור לבמה הפוליטית עם פרוץ המהפכה האסלאמית - הג'האד השיעי. על־פי ההלכה השיעית, למאבק על דאר אל־אסלאם יש עדיפות על פני השלב הבא - המאבק בכופרים. לפיכך, לאחר מאות שנים של היעדר יכולת פוליטית, מצליחה איראן לממש את ההלכה של מאבק על אדמות הסונים, בין היתר, באמצעות ממד הסייבר. המלחמה בסייבר בין השיעים לסונים עולה בקנה אחד עם עקרון יצוא המהפכה, שהחל לקרום עור וגידים בקרב הזרם האקטיביסטי בשיעה המודרנית.

ההצלחה במאבק התודעתי - הן בזירה הפנימית והן בזירה החיצונית - משמעותית מאוד בעיני האיראנים. בכך, מבחינתו של המשטר האיראני מתאפשר לו להשקיע את המינימום כדי להרוויח את המקסימום, ולהראות כי הוא "המטרייה הרוחנית" המגִנה על עדת המאמינים השיעים.

ההערות למאמר הזה מתפרסמות באתר הוצאת מערכות.